

žveplene kisline (hudičevega olja) in 21 funtov vode. Raztopljev je, kakor smo že rekli, v vodi, toda 1 del gipsa potrebuje 460 delov, da se raztopi.

Ker v vseh rastlinah najdemo nekoliko apna in žveplene kisline, je iz tega očitno, da sta apno in žveplena kislina potrebna za rast rastlinam. Očitno je tedaj iz tega tudi, da je zemljišče nerodovitno, kjer zemlja teh redivnih stvari v sebi nima. Če pa takemu zemljišču gipsa damo, mu damo rodovitnost, ker damo rastlinam to, česar potrebujejo. Ako pa zemljišče že samo po sebi gipsa ima (in večidel vsa zemljišča ga imajo), je gipsanje nepotrebno, ker že ima, kar mu damo, drugih gnojivnih stvari razun apna in žveplene kisline pa gips v sebi nima.

Mavec pa je tudi takrat koristen za zemljišče, kedar le en del od sebe, namreč apno, zemljišču dá, ako zemlja apna nima v sebi ali premalo. Da je gips, kakor oskrbnik apna, rastlinam zelo koristen, se vidi iz tega, da tiste rastline, za katere je gips najboljši, imajo posebno veliko apna v sebi. Priča tega so, da v 1000 funtih detelje je 18 do 20 funtov, v zrelem grahu, grahorki itd. je 14 do 16 funtov, v ogeršici 12 do 13 funtov apna, — žita in sploh bilja pa imajo v 1000 funtih 4 ali 5 funtov apna.

Mavec pa more tudi po svojem drugem obstojnem delu, namreč po žvepleni kislini, zemljiščem koristen biti, ako je zemlja nima nič ali premalo v sebi. Priča tega so tiste skušnje, po katerih se je pokazalo, da tudi druge soli, ki imajo žvepleno kislino v sebi, apna pa celó nič, kakor na priliko železni vitriol, imajo enako redivno moč v sebi, kakor gips, s katerimi v več krajih pri detelji namestujejo gips.

Mavec pa po žvepleni kislini more še po treh potih rastlinam koristen biti: 1) on srka amonijak in ga iz zraka vleče v zemljo; 2) on veže amonijak in ga zadržuje, da iz zemlje izpuhteti ne more; 3) on razvezuje amonijak, ker razkrojuje obstojne dele prsti. Če je tedaj, kakor smo gori rekli, gips rastlinam živž, ker jim naravnost daje žvepleno kislino in apno, moramo tudi vedeti, da jim je po svoji žvepleni kislini tudi zato koristen, ker ona nabira, veže in razvezuje tudi druge stvari (amonijak), ki so redivne. Če je tedaj gips od ene strani oskrbnik apna in žveplene kisline, je od druge tudi oskrbnik amonijaka.

Če tedaj ob kratkem hočemo popisati moč gipsa, bi smeli reči takole:

Redivna moč mavca obstoji posebno v žvepleni kislini (hudičevem olju), katera od ene strani v prsti amonijak razvezuje in ga rastlinam takrat podaja, kedar izdeluje perje in steblica, — od druge strani pa v rastlinah moč izbuja ali množi, da morejo amonijak iz zraka srkati, kedar jim je že obilo nježnega in sočnatega perjica izrastlo.

Gospodarske skušnje.

* *Rman* (Schafgarbe) po mnogih skušnjah prežene muhe in brenceljne konjem in drugi živini tako gotovo, da to zelišče, ki ga vsak pastir pozna in povsod raste, velja za najboljšo pomoč zoper mrčese, ki živino včasih hudo nadlegujejo.

* *Da konji dobijo lepo svitlo dlako*, naj se jim, predno nastopi spomlad in predno nastopi jesen, kedar konji dlako menjajo, vsak teden dvakrat ali trikrat prišče lanenega semena skuha v 6 litrih vode, in taka lanena voda mlačna skozi 4 tedne piti daje. — Angleži, o katerih vemo, da so izvrstni konjerejci, svo-

jim konjem navadno vsak dan po 2 funta lanenih préš dajejo med klajo.

Gospodarske novice.

* *Nova turšična bolezen*. — V mnogih časnikih gré novica, da v več krajih Ogerskega, Hrvaškega, Štajarskega, Koroškega, Kranjskega *) i. t. d. boleha turšica (koruza). Perje prihaja rumenkasto, steblo začne veneti in ne nastavlja storžev. Mnogo se je ugibalo, kaj neki je krivo te prikazni, pa še le zdaj so zapazili vzrok nove turšične bolezni. Našli so, da je neka, komaj vidljiva, višnjava uš, ki se v veliki množini prime pod zemljo glavne korenine in njen sok popiva, tako, da steblo veneti mora. Nikjer drugod se na turšici ne nahaja ta mrčes, kakor na njeni glavni korenini. Plodna pa je ta uš tako, da je je kmalu cela njiva polna. Misli se, da je vzrok te nove prikazni letošnja velika suša, katera v nekaterih krajih neprenehoma že par mesecev traja.

Strašni nasledki živinske bolezni.

Strašna nesreča se je zgodila po vžitem mesu neke krave, ki je bila za vrančnim prisadom (Milzbrand) bolna. — V mestu Wurzen na Saksonskem je ondašnji mesar zaklal kravo z imenovano boleznijo in meso po navadi razprodal mestjanom. Po povžitem tem mesu je okoli 80 ljudi zbolelo, med katerimi so do onega časa, ko je bila ta nesreča prvokrat razglašena, trije odrasli ljudje in en otrok umrli. Vse mesto je razburjeno, kajti v smrtni nevarnosti je še mnogo drugih ljudi, ki so od tega mesa kaj povžili. Preiskava umrlih je pokazala, da je bila kri mrtvih vsa ostrupena. Sodnija je dala mesarja hipoma zapreti in dalja preiskava bo razodela, kako je bila omenjena krava zaklana ali po ogledu mesogleda ali brez tega ogleda skrivaj. — „Novice“ so že večkrat svojim bralcem razkladale grozno nevarnost, če človek od govedi ali prešičev, ki so za vrančnim prisadom zboleli, meso, kri v klobasah ali kaj družega od njih povžije. Tudi so že večkrat poročale o tacihi nesrečah, ki so zadele posamezne ljudi; al take dogodbe, da je skoro celo mesto v smrtni nevarnosti, nismo še doživeli. Naj bi ta žalostna dogodba našim ljudem svarilo bila, da ne dadó zaklati take živine in potem jo povžiti, kajti tista kakor oglje črna in kakor kolomaz (šmir) gosta kri, ki se po žilicah zasede v meso in ves drob, je strašen strup človeku. Ker je pa vrančni prisad zlasti poleti o hudi vročini živini navadna bolezen, zato je treba posebno o poletinskem času paziti na mesarje, da ne zakoljejo kake take bolne živine ali da je zanikerni gospodarji ne dadó natihoma zaklati in mesa, ker ga prodati ne smejo, ne osolijo, posušijo in za domači vžitek porabijo.

Slovstvene stvari.

Iz 40. odborove seje „Matice Slovenske“

v Ljubljani 30. julija 1877.

Ko se je zbralo 12 odbornikov, je predsednik dr. J. Bleiweis pozdravil došle gospode in z ozirom na 1. točko dnevnega reda jih vprašal: ali hoté, da se po časnikih že razglašeni zapisnik zadnje (39.) od-

*) Do sedaj nimamo iz Kranjskega še nobenih poročil o tej uši turšici toliko škodljivi. Vred.

borove seje bere ali ne, se ve da vsacemu odborniku je zapisnik na razpolaganje v pisarni Matičini odprt. — Soglasni sklep je bil, da se čitanje opusti.

Potem poroča odbornik in „Matice“ tajnik A. Pra-protnik o različnih Matičnih zadevah tako le:

„Od zadnje odborove seje, ki je bila 21. februarja t. l., pristopili so k „Matici“ ti-le gospodje: Žlogar Anton, kaplan v Mokronogu, — Lokar Jožef, pisar pri kmetijski družbi v Ljubljani, — Muri Anzelm, trgovec z lesom na Koroškem Jezeru, — Stritar Jožef, c. kr. gimn. profesor na Dunaji, — Lavtar Valentin, kaplan v Višnji gori, — Gerzin Matija, kaplan pri Fari na Kočevskem, — Užnik Ivan, profesor na realki v Trstu, — Flego Peter, škofov kaplan v Trstu, — šolska knjižnica v Blagovici, — Obrhan Lovro, kaplan v Dolu v Laški dekaniji, — Mohar Blaž, posestnik in župan v Škofji Loki, — dr. Arko Anton, okrajni zdravnik v Škofji Loki, — Pušl Tomaž, rokodelc v Doberlevesi in Omers Jožef, duhovnik v Trstu. — V glavni knjigi je sedaj zadnja številka 3124.

Umril je prof. Ivan Tušek, velečenjeni slovenski pisatelj in bivši tajnik „Matice“. Naj mu blag spomin ostane v zgodovini Matičini!

Izmed dopisov, ki jih je „Matica“ zadnji čas sprejela, navajamo:

1. Gosp. Matija Dobršek, notarski koncipijent v Kozjem, nasvetuje, naj se v prihodnje tistim udom, kateri se za to oglasé in stroške plačajo, trdo vezane knjige pošiljajo.

2. Prvosednik c. kr. deželne sodnije v Ljubljani prosi, da bi se knjižnici Ljubljanske kaznilnice podarilo primernih Matičinih knjig.

3. Fr. Köke pošilja na ogled z Dunaja prve iztise novih zemljevidov, kateri so jako lično izdelani, in prosi, naj se mu izplača zaostali dolg.

4. Gosp. Gašper Križnik v Motniku pošilja 25 pisanih pôl „narodnega blaga“, največ raznih pravlic, ki jih je nabral v Motniku na, Vranskem in v Tuhinju, in želi za svoj trud nagrade.

5. Akademsko literarno društvo „Hrvat“ (Clementinum) v Pragi prosi, da bi mu „Matica“ poslala en iztis vsake izdane knjige.

6. Učiteljsko društvo za Slovenski Štajer prosi, da bi se zaostale knjige (5. udov) podarile učiteljski knjižnici v Ljutomeru.

7. Gosp. Fr. Šumi nasvetuje, da bi Matica izdala djansko Rusko slovnico in sicer po nemški „Praktisch-theoretischer Lehrgang der russischen Schrift- und Umgangssprache nach der Robertson'schen Methode“.

8. Gospá Lujiza Pesjakova izroča svoj rokopis „v gozdu“ in piše, da je pripravljena „Matici“ izročiti svoje izbrane izvirne poetične in prozaične spise.

9. Gosp. Bož. Raič pošilja za „Časopis Matice slovenske“ dva spisa.

10. Gosp. Fr. Hubad, profesor v Ptui, pošilja za „Letopis“ dva prevoda („Praznik pravoslavnosti“, „Čigani na Črnigori“) „Verske razmere v Bosni in Hercegovini“, „Sok“ in „Prisega na Črnigori“, in naznanja, da namerava posloveniti dobroznano italijanski roman Manzovijev „I promessi sposi“, ako bi ga „Matica“ hotela natisniti.

11. Smithsonianov ustav iz Wašingtona v Ameriki piše, da je prejel lanske Matičine knjige, za katere izreka svoje hvaležno pripoznanje.

12. Gosp. Fr. Peterlin vpraša, kaj je z njegovo zbirko narodnih povedek, ki jih je leta 1871. „Matici“ poslal in ki jih je v pregled dobil gosp. dr. Krek v Gradcu. Odgovorilo se mu je, da do sedaj se narodno blago še ni moglo za natis pripraviti, ker to dá veliko

dela in tudi zato ne, ker gg. pregledniki še niso vsega pregledali.

13. Gosp. prof. Fr. Šuklje je poslal životopis „Palackega“, ki se je po sklepu odseka za izdavanje knjig gosp. prof. Vavrů-u izročil v pregled.

14. Gosp. Terstenjak je za Letopis poslal poslednji svoj spis „Slovanski elementi v Venetščini“.

15. Gosp. dr. Gestrin odhajaje iz Škofje Loke priporoča za tamkajšnjega poverjenika gospoda župana Moharja.

16. Gosp. prof. V. Urbas je poslal rokopis o Costovem životopisu.

17. Gosp. Miha Lendovšek, kaplan in katehet v Ptui, pošilja zbrane spise Val. Orožna.

Kar je bilo v zadnji seji naročeno, dovršilo se je tako le:

1. Gospodje Parapat, Raič in Trstenjak so bili naprošeni, naj sestavijo načrt „Časopisu Matice slov.“ Naprošeni gospodje so to storili; njihove nasvete je potem odsek za izdavanje knjig v seji 2. maja obravnaval in določil, da se prvi list znanstvenega časopisa dá na svitlo in zarad tega po časnikih napravi poziv na naročbo in za pridobitev časopisu primernih člankov. — Do danes se je za ta list oglasilo 71 naročnikov, izmed katerih so nekateri tudi že naročnino vplačali vkup 24 gold. 50 kr. Mnogo naročnikov pa je odboru razodelo misel, naj se s tem listom počaka do novega leta, do tistega časa pa naj se naročniki še enkrat vabijo, da se jih oglasi vsaj toliko, da bi časopis s podporo Matice mogel izhajati.

2. „Potovanje okoli sveta“ v 80 dneh predstavlja g. Hostnik.

3. Rokopis „Zgodovine slovenskega slovstva“, ki jo je spisal g. prof. Julij pl. Kleinmayr, je odsek za izdavanje knjig povrnil pisatelju z željo, naj bi jo pre-naredil in dopolnil; isto tako je odsek tudi vkrenil o Koroških narodnih pesmah.

4. Odsek za izdavanje knjig nasvetuje, naj bi se g. Parapatovemu spisu o Fr. Andr. Šegi natisnilo le nekoliko slik v Letopisu, da se svetu pokaže velika vrednost del tega umetnika.

6. Životopis dr. Coste se že za natis pripravlja; tudi podoba dr. Coste je že gotova.

7. Zagrebškega gosp. prof. Marna rokopis: „Hrvatska slovnica“ dal se je v pregled g. M. Cigaletu in g. prof. Žakelju.

Knjige za leto 1877. se pridno tiskajo. „Letopisa“, ki bode obširen, je natisnenega že 8 pôl.

Tudi zemljevidi bodo kmalu gotovi.

(Konec prihodnjič.)

Šolske stvari.

Šolska poročila koncem letošnjega šolskega leta.

27. Jahresbericht des k. k. Staatsgymnasiums in Görz 1877.

Znanstveni spisi v tem sporočilu so: 1) „Neugriechische Volkslieder in deutscher Uebersetzung“; spisal dr. A. Luber; 2) „Popravki in dostavki k lanskemu spisu“: „O določevanju časa, poldnevnika itd.“; spisal prof. M. Vodušek. — Šolska statistika kaže to-le: Pripravljalnica za obe srednji šoli (gimn. in realko) je imela konec leta 54 (slov.) učencev. Prvi gimnazijski razred je bil na 2 oddelka razdeljen. V vseh 8 razredih je bilo 272 učencev; Slovencev 130, Italijanov 118, Nemcev 24 (prav za prav 14; ostali so se menda dali

pol. Brž, ko so žrebički, ki uživajo pripomoček, spolnili tri leta in pol, dolžan je odrejaevalec ponuditi jih ministertvu za poljedelstvo na prodaj, katero bode kupovalo vse tiste izmed njih, kateri so dobri za plemo. Še več o tem se izve pri c. kr. deželni komisiji za izrejo kónj v Trstu.

Še nekaj o strašnih boleznih živinske bolezni.

V zadnjem listu „Novic“ smo povedali o veliki nesreči, katera je zadela mesto Wurzen na Saksonskem po vžitem mesu bolne krave, katero je mesar zaklal zavoľo kužne bolezni na vranici (Milzbrand). Zdaj je po naznanilu tamošnjega župana zagotovljeno, da je med 15. in 23. julijem zbolelo 206 osov; trije zdravniki so ozdravljali bolne mestjane, al vseh niso mogli smrti oteti, umrlo jih je 7, namreč 2 možka, 4 ženske, pa 1 otrok.

Šolske stvari.

Šolska poročila koncem letošnjega šolskega leta.

Program des k. k. Staatsgymnasiums in Marburg.

Program Mariborske gimnazije se pričinja z obširnim nemškim sestavkom pod naslovom: „Untersuchung über die Echtheit der Doloneia“, v katerem profesor dr. Ad. Nitsche preiskuje, ali je „Doloneia“, ki se kot 10. pesem nahaja v „Iliadi“ res Homerova ali ne. Prof. Nitsche misli, da ni. — Profesorjev in učiteljev je ta gimnazija imela 17, med katerimi so prof. Majciger, Valenčak, dr. Purgaj in dr. Pajek slovenščino učili, katera se je kot obligaten nauk Slovencev s slovenskim jezikom razlagala. V kroniki gimnazije beremo, da je prof. Majciger zaradi izvrstnega službovanja v 8. poredje povišan. Učencev je bilo v 8 razredih 243, med katerimi 124 Slovencev, 118 pa Nemcev. — Iz programa ni razvidno, da bi učenci živeli mnogo večih štipendij; vidi se pa, da v manjših doneskih ima Mariborska gimnazija mnogo podpornikov. 24. in 25. sušca so dijaki imeli velikonočne eksercicije; začetkom in koncem leta in pa o veliki noči so šli k spovedi in sv. obhajilu.

Slovstvene stvari.

Iz 40. odborove seje „Matice Slovenske“

v Ljubljani 30. julija 1877.

(Konec.)

Po prebranem tajnikovem poročilu se je pričela razprava posamesnih predmetov.

Nasvèt, naj bi Matica razpošiljala trdo vezane knjige, ni se mogel sprejeti zaradi viših stroškov, katerih se odbor mora povsod ogibati.

Knjižnici c. kr. Ljubljanske kaznilnice se je brezplačno dalo nekoliko primernih in lahko utrpljivih knjig z vabilom, naj bi sl. predsedstvo c. kr. deželne sodnije vprihodnje Matici blagovolilo 2 gold. letnine odrajtovati, za katero potem dobi kaznilnica vse po Matici vsako leto izdane knjige.

Litografu Köke-u na Dunaji se je plačala polovica lanskega dolgá, druga polovica se mu plača kasneje.

Gosp. Križniku se je za trud nabiranja „narodnega blagá“ odločilo 20 gold. nagrade.

Učiteljskemu društvu za slov. Štajar po-

darilo se je po 2 iztisa lanskih Matičnih knjig, 3 iztise pa naj gosp. Lapajne razdeli sosednim 3 šolskim knjižnicam.

Predlog gosp. Fr. Šumija o izdavi slovnice Ruske se je vzel na znanje.

Spis gospé Lujize Pesjakove „v gozdu“ se je sprejel v letošnji „Letopis“; ponudba druga cenjene pisateljice pa se je izročila v prevdarek in poročanje „odseku za izdavanje knjig“.

Ponudba gosp. prof. Hubada o slovenskem prevodu Manzonijevih „I promessi sposi“ se za zdaj, ko ima Matica že precej zabavnega gradiva, ni mogla sprejeti.

Gosp. Hostniku se je naročilo, naj kmalu izgotovi prevod „potovanja okoli svetá o 80 dneh“.

Životopis Fr. Palackega, ki ga je spisal prof. Šuklje, se sprejme v letošnji „Letopis“.

Životopis dr. E. Coste, izdelan po prof. Urbas-u, pride s sliko njegovo v posebni knjižici na svitlo, da se mu kot bivšemu predsedniku Matičnemu stavi spominek tako, kakor bivšemu predsedniku dr. Tomanu.

Po gosp. dr. Gestrinovem nasvetu se je sklenilo, mestnega župana Škofjeloškega gosp. Blaža Moharja prositi, da prevzame poverjeništvó za Loško mesto.

Spisi iz zapuščine gosp. Valentina Orožna, poslane po gosp. M. Lendovšku v Ptujem, so se v poročanje izročili odseku za izdavanje knjig.

O izdavanji Fr. Šeginih del je bila daljša obravnavá. „Svetu pokazati — po besedah Koseskovih — „zmožnost slovenskega uma in dlana“ mislil je odbor, da zadostuje, ako se kakih 4—6 izbranih slik z dotičnim člankom natisne v „letopisu“, česar pa pričujoči gosp. odbornik Parapat ni obrnil. Enoglasna pa je bila želja Matičnega odbora, naj bi se muzeju Kranjskemu ponudile Šegine svetinje.

Prof. pl. Kleinmayr se po pismu, ki ga je pisal predsedniku, popolnem sklada z nasveti odborovimi o „zgodovini slov. slovstva“.

Zarad izdavanja „znanstvenega časopisa Matice slovenske“ je odbor po zaslišanji mnogostranskih mnenj soglasno sklenil, izdavanje časnika odložiti do prihodnjega leta, nadja se, da do onega časa se oglasi tolikošno število naročnikov, da z dodano subvencijo Matično se postavi časnik na trdne noge, in da poleg denarne pomoči se mu zagotovi tudi pripomoč pisateljev sodelovalcev. — Naj bi taskelep odborov in resp. prošnja odborova na obojno stran bila ponovljen apél do rodoljubov naših!

O gospodarskih zadevah je odbor vkrenil: a) gosp. tajniku za njegova izvanredna opravila preteklega Matičinega leta o vredbi zeló zanemarjene Matične pisarne, za mnogo prihranjenih stroškov, vspešno prodajanje družbenih knjig itd. podeliti 50 gld. nagrade, — b) gosp. poverjenike naprositi, naj bi ne odlašali, od Matičinih udov nabirati zaostale doneske, in jih g. blagajniku poslati. Dolgovi so sitna stvar na dvojno stran: Matica potrebuje za vspešno delovanje, honoriranje pisateljev, tiskovine itd. novcev, g. družbeniki pa več zaostale letnine težje poravnajo, kakor enoletni donesek, — c) ne udinjati stalnega pisarničnega služabnika, — d) zeló umazane mostovže Matičine hiše pri tleh in v prvem nadstropji pobeliti in nad pisarnično sobo napraviti tablico z napisom: „pisarna Matice slovenske.“